Møstings Gaard og Hassagers Kollegium

Af Harald Langberg

DER LIGGER ikke faa fornemme Landsteder paa Frederiksberg fra den Tid, da Byen var et yndet Udflugtssted, søgt af Hovedstadens Beboere i den varme Sommertid.

Et af de kendteste er det saakaldte »Møstings Hus«, som nu klemmes inde mellem høje Bygninger i Smallegade. Her stod mod Slutningen af det 18. Aarhundrede en Bindingsværksgaard i landlige Omgivelser. Dengang laa Ejendommen i den nordøstlige Udkant af Byen, og vidtstrakte grønne Marker, krydsede af skyggefulde Alléer, fortsatte Gaardens Have mod Nord.

Da Kancellisekretær David Eberhard Brandt, der i 1792 havde købt dette Landsted, døde, solgte Arvingerne i 1794 Ejendommen til Assessor Ditlev Frederik Feddersen, som beholdt den i 10 Aar. Ham skyldes den smukke, grundmurede Bygning, som endnu er bevaret. I 1805 var Ejendommen ganske, som han fik den i 1795, skriver han, »bortset fra Bygningerne, som jeg har ladet opføre i Stedet for de gamle.«

Ditlev Frederik Feddersen var født 1754 som Søn af Magistratspræsidenten i Christiania, senere Konferensraad, Nicolai Feddersen. Som ung kom Ditlev Feddersen til København for at studere, og her blev han cand. jur. i September 1775. Han var siden Kancellisekretær og blev i Juni 1782 Assessor i Hof- og Stadsretten. Fra 1788 til 1808 var han tillige Kongens Foged. Faderen døde 1769, og Moderen, Ditlevine Feddersen, tog da 1772 fra Christiania ned til sine Børn i København. Hun havde som yngre været en af sit Hjemlands betydeligste Damer. Ikke blot som en fremtrædende Embedsmands Frue, men som Dyrker af Sprog og Videnskaber og som fejret Digterinde var hendes Position blevet skabt. Tullin — der var gift med Magistratspræsidentens Niece —

skrev om »hendes ulignelige Geni til Poesi«, og de to hyldede hinanden i Digte, Samtiden beundrede.

I København boede den nu aldrende Konferensraadinde en Tid sammen med sine Sønner, den ovennævnte Ditlev og hans Broder, Assessor i Højesteret Peter Feddersen. Fra hende til Søsteren Matthia Anker i Christiania er der fra Aarene 1785 til 1801 bevaret en Række Breve, der tillader os at faa et lille Indblik i Familiens Liv. Hun fortæller bl. a. om Ditlevs Bryllup i 1790 med Dorthea Catrina Staal, hvor Brudens Broder, Litteraten Ditlev Flindt Staal, »en af vore Genier«, var til Stede. Men alle Brevene er stærkt prægede af den stadigt syge, gamle Dames Bekymring for sit Helbred. Da Ditlev købte et Landsted paa Frederiksberg, fik det nogen Betydning for hende. Før den Tid synes hun at have tilbragt Somrene i Vedbæk, men i 1795 laa hun paa Landet paa Frederiksberg, hvor hun samlede Kræfter til den kommende Vinter, og i Marts det følgende Aar skriver hun: »Mine Sønner seer nu aldrig før Solen skinne, førend de søger at lokke mig ud fra min lange og tunge Vinter Arrest. Ømme og gode spørger de mig, om jeg ikke vil tænke snart paa Fridrichsberg, hvor jeg i Fjor kom mig saa godt, og om jeg ikke vil probere at kiøre en Tur uden Porten. Jo vist, svarer jeg, vil jeg tænke paa at komme til Fridrichsberg, saafremt Mueligheden bliver dertil. Overtalelser behøves ikke mange af; thi det maatte jo være for ens Synders Skyld, at leve om Sommeren i Byen, naar man kunde leve paa Landet.« »Mueligheden« blev dertil!

I Bindingsværksgaarden ude paa Frederiksberg nød Familien Feddersen Somrene de følgende Aar, men i Foraaret 1800 er den gamle Frue i Tvivl om, hvor hun skal tage hen. Hun vælger da Vedbæk og lejer sig ind i en Kro der. Hvorfor hun svigter Frederiksberg, hører vi ikke. Sandsynligvis er Grunden den, at Ditlev nu har ladet Bindingsværksgaarden rive ned og er gaaet i Gang med at opføre den nuværende Bygning paa Grunden. I alle Tilfælde staar den nye Bygning færdig i Januar 1801, da den taxeres til Brandforsikring. I Foraaret 1801 lægges sidste Haand paa Værket, og Familien Feddersen har kunnet glæde sig. Den 16. Maj beklager dog den gamle Konferensraadinde sig: »Kan jeg nogenlunde

hænge sammen, naar Sommeren begynder mere at smile, saa faar jeg dog vel tænke paa, for ikke rent at drukne i Taarer og fortvivle, at ombytte min Sofa med en Græsbænk. Min Søns Bygning paa Fridrichsberg venter mig om faa Uger, thi før bliver den ikke færdig, men saa — saa skrækker Farve Lugten og de raae Mure ikke lidet.«

Endelig blev det nye Hus færdigt, og Frederiksberg var et fint Bygningsværk rigere. Hovedbygningen var 23 Alen lang og 16 Alen dyb. Den var »grundmuret til alle Sider, 2 Etager høj med glasserede Tagsten, trende Tagvinduer og tvende Valme«. Facaden var »siret med Cordon-Gesims, Lisener, Capitæler, Hovedgesims og en Fronton, hvori Stuccaturarbejde er anbragt.«

Fra Hovedbygningens Underetage, der optages af Køkken og mindre væsentlige Rum, førte en »sirlig« Hovedtrappe op til første Sal, hvor den egentlige Sommerbolig for Herskabet var beliggende med en større Sal og en Spisestue i Husets korteste Akse og tre Værelser skudt ud til Siderne. Endnu den Dag i Dag gør de fornemme Hovedrum et stærkt Indtryk paa den indtrædende, selv om de ikke er væsentligt forskellige fra Rummene i andre herskabelige Bygninger fra denne gode Tid.

Nu er det et Spørgsmaal, hvem der har været Mester for Feddersens Lystgaard. Det hedder sig, at den er bygget af Harsdorff, hvilket er udelukket alene af den Grund, at Harsdorff var død i Maj 1799, og Bygningen nu kan dateres til 1800-1801. At Harsdorff skulde have efterladt sig en Tegning til Huset er ikke sandsynligt, idet vi da kunde forvente, at Bygningen sluttede sig til hans senere Arbejder, hvilket ikke er Tilfældet. Hvor smuk Bygningen end er, saa er den simpelt hen heller ikke god nok til, at den uden videre kan antages at være et egenhændigt Arbejde af Harsdorff, og alligevel er den utænkelig uden Harsdorff eller — for at sige det præcisere — uden den Gaard, Harsdorff 1779-80 opførte paa Kongens Nytorv netop som et Eksempel paa, hvordan der burde bygges, et Eksempel, som hans mange Elever har taget sig til Efterretning. Talrige Bygninger i Hovedstaden, som f. Eks. Gammeltorv 18 og 22, er skaaret over Harsdorffs Læst fra 1780. Det lille Hus paa Frederiksberg har — bortset fra de ioniske Ka-

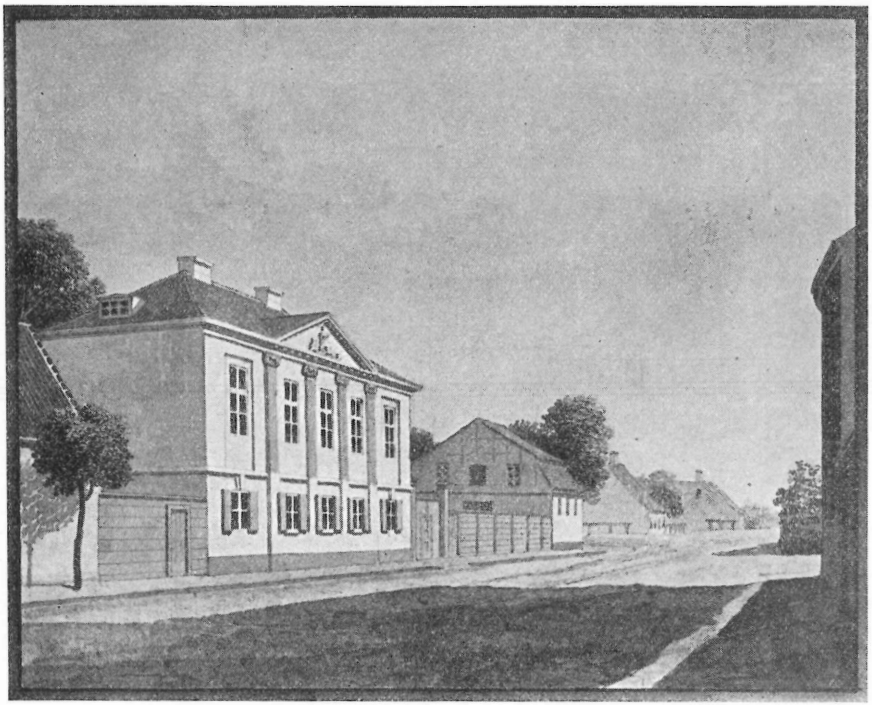

Møstings Gaard i sine oprindelige frie Omgivelser.

pitælers Anbringelse — Pilastrene med den basisløse nedre Afslutning som en særlig karakteristisk Detaille tilfælles med Harsdorffs Hus. Og Wiedewelts Aurora i Frontonen paa Kongens Nytorv har som Flora taget Plads i Gavltrekanten paa Frederiksberg. Men der kan ogsaa noteres væsentlige Forskelle, vel først og fremmest mellem de som Sokler udformede underste Etager. Harsdorff yndede fugede Sokkelpartier og opgav dem nødigt, selv om de gik af Mode; men Huset paa Frederiksberg har en helt af glatte Flader formet Sokkel, som er medvirkende til, at man næppe har kunnet kalde det forældet i 1801. Arkitektens Navn har vi ikke, men vi maa antage, at Huset er udført af en god Elev af Harsdorff.

Ditlev Feddersen beholdt sin Landliggergaard til 1805, to Aar efter Moderens Død, og fem Aar før han selv gik bort den 5. Juni 1810.

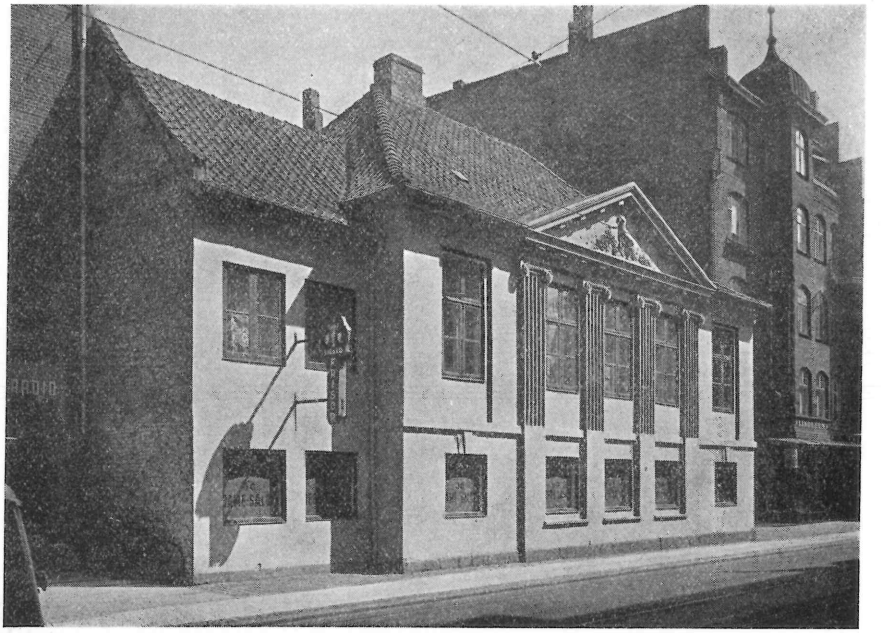

Møstings Gaard, som den nu ligger indeklemt i Smallegade.

Den nye Ejer, Grosserer Joseph Nathan David, solgte i November 1809 Ejendommen til Johan Sigismund Møsting, tidligere Amtmand i Haderslev, siden 1804 Præsident i tyske Cancelli. Han udvidede Besiddelsen ved forskellige Køb og beholdt Lyststedet paa Frederiksberg til 1812, Aaret før han som Overdirektør i Rigsbanken og siden som Finansminister og Chef for Rentekammeret kom til at forestaa Landets økonomiske Genrejsning efter den ulykkelige Krig. Landstedet gik nu fra Ejer til Ejer. Proprietær Lauritz Ammitzbølle, der 1812 havde købt det af Møsting, sælger det til Grosserer Jacob Salomon Meyer, der i 1814 lader det gaa videre til Kaptajn C. H. Sommer. Fra ham erhverves det atter af Møsting. Han stod paa det Tidspunkt midt i sit Genopbygningsarbejde og besad saa udstrakte Beføjelser, at Perioden 1814-19 kan betegnes som den Møstingske Magtperiode. Han havde naturligvis sit Hjem i København — indtil 1819 paa Sct. Annæ Plads og siden i Amaliegade — men Somrene kunde han nyde paa Frederiksberg,

hvor han ikke var altfor langt fra Residensstaden, og hvor han kunde være i Kongens umiddelbare Nærhed, naar Hoffet holdtes paa Frederiksberg.

Da Møsting siden glider ud af de ledendes Rækker, hænger han stadig ved sin Lystgaard paa Frederiksberg. Herude, fortælles det, kunde man ofte se den gamle Geheimestatsminister med hvide Handsker og fulgt af sin Tjener gaa Tur mellem Markerne. Han døde paa sit Landsted den 16. September 1843 og blev begravet paa Frederiksberg Kirkegaard. Siden glider Gaarden fra Ejer til Ejer. De raae Mure, den gamle Konferensraadinde frygtede, er nu grundigt tørrede, og den Græsbænk, der skulde erstatte hendes Sofa, er forlængst blevet brolagt og bebygget med de høje Huse, der nu nærgaaende trænges om det fornemme lille Landsted.

Da København brændte 1795, var det saa uheldigt, at Brandchefen, Major Johan Peter Boye Junge, forinden havde faaet tilstaaet 6 Ugers Orlov »for at bruge Medicin til sit Helbreds Erholdelse«. Han var derfor taget bort fra Byen og nød Landlivets Glæder paa sit Lyststed ved Gamle Kongevej.

Den Ejendom, der her er Tale om, udvidede Boye Junge 1797 ved forskellige Køb, men i Januar 1804 tilskøder han Johan Ludvig Brochenhuus, senere Overhofmester hos Dronning Marie Sophie Frederikke, alle sine Besiddelser ved Gamle Kongevej, samtidig med at Brochenhuus overlader ham to Huse — dengang Nr. 6 og 7 — i Frederiksberg Bredegade. De laa tæt op til Frederiksberg Have, og da Boye Junge samme Aar erhvervede endnu et Hus — Nr. 8 — i Bredegaden, havde han samlet sig en stor Grund, passende for et herskabeligt Lyststed og fordelagtigt beliggende saaledes, at den kongelige Have saa at sige vilde komme til at fortsætte Lyststedets.

Det var Boye Junge, der havde organiseret det borgerlige Artilleri, der i 1801 gjorde sig højt fortjent ved fra Batteriet Qvintus at tage Del i Slaget paa Rheden, og Chefen udnævntes nu i 1804 til Oberst som Paaskønnelse for sin Indsats. Obersten var en rig

Hassagers Kollegium i Bredegade.

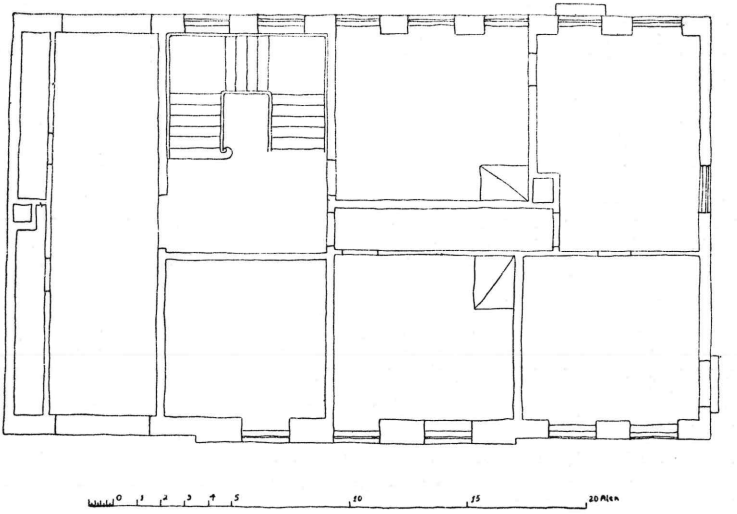

Hassagers Kollegium. Oprindelig Grundplan visende Portgennemkørselens og Trapperummets Placering.

og betydningsfuld Mand, der nok ønskede sig passende Omgivelser. De Smaahuse, der laa paa hans frederiksbergske Grunde, maatte vige Pladsen, og i 1805 stod en ny Gaard under Opførelse.

Hovedbygningen, der endnu findes og i Dag er Eforbolig for Hassagers Kollegium, var i September 1805 færdig udadtil. Den var to Etager høj. Facaden mod Bredegade var inddelt i syv Fag med trefags Midtrisalit kronet af en Frontespice. Under Cordongesimsen var Midtrisalitten fuget à refend. Underetagen rummede som i Feddersens Hus Køkken og mindre væsentlige Lokaliteter, men de to østligste Fag optoges i Boye Junges Hus af en Gennemkørsel, hvorfra den herskabelige Trappe førte op til Hovedetagen. Da denne Trappe nu er fjernet, er hele Planen blevet forstyrret, men i Hovedetagen findes endnu en Del fine Rum med Paneler fra 1806. Det hedder dengang, at der over Døren sidder »perspektivisk malede Dørstykker«. Nu ses de ikke. De er vel blevet overmalede her som saa mange andre Steder, og en kyndig Restaurator burde forsøge at finde dem frem.

Husets Bagfacade, der er inddelt i ni Fag, vendte ud mod en Gaardsplads, medens Haven laa Vest for Hovedbygningen. I Oktober 1806 ser det ud til, at det hele er færdigt.

Boye Junge var paa dette Tidspunkt en gammel Mand, der havde en lang Karrière bag sig som Brandmand og Officer, men det er her af Betydning at erindre, at han først og fremmest havde virket som Bygmester, at han som Hoftømmermester havde haft Kontakt med de førende Arkitekter, og at han selv har gjort Tegningerne til en Del af det, han byggede. Det er ogsaa værd at bemærke, at han i 1787 havde Overopsynet med Opførelsen af Skydeselskabets Bygning, som synes at være rejst efter en Tegning af Hofmurermester Brandemann. Skydeselskabets store Bygning paa Vesterbro er ikke helt uden Lighed med Boye Junges Landsted, og en i denne Forbindelse bemærkelsesværdig Tegning i Nationalmuseets Arkiv synes tilmed at have været i Boye Junges Besiddelse. Den gengiver Skydebanens Facade (dog uden Fronton, ellers som Facaden mod Vesterbrogade), men Midtrisalitten er paa Tegningen af en senere Haand blevet prydet med et triglyfsmykket Bjælkeværk under Gesimsen. Paa Skydebanen mangler

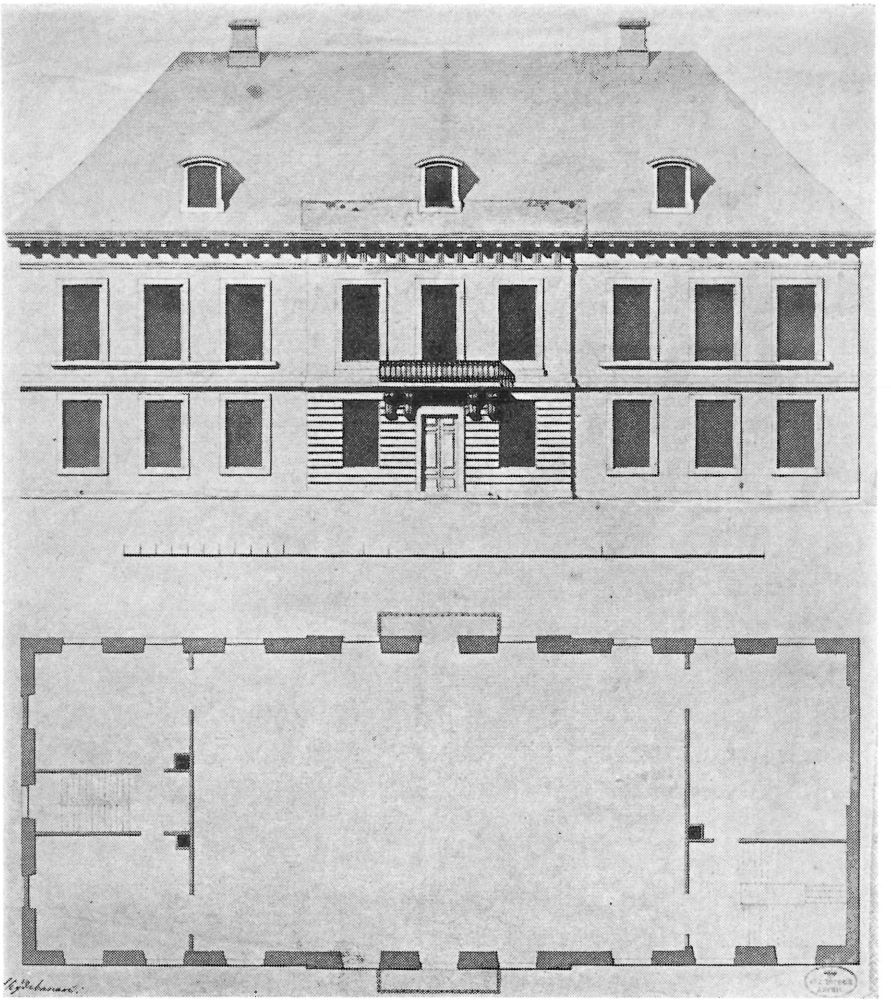

Skydebanen paa Vesterbro. Tegning i Nationalmuseets Arkiv.

Triglyfferne, men paa Boye Junges Landsted findes de anvendt netop som vist paa Tegningen.

Fastslaa kan vi kun, at Bygningen er opført 1804-06 for J. P. Boye Junge i en behersket klassisk Stil, hvis hjemlige Forudsætninger ikke savnes, og vi maa formode, at den kyndige Bygherre har haft en væsentlig Indflydelse paa Husets Udformning, hvis han ikke ligefrem har været sin egen Arkitekt.

Efter Boye Junges Død 1807 gik Huset fra Ejer til Ejer. Skibskaptajn Chr. Knudsen sælger det i 1812 til Geheime Conferensraad Victor Raben Levetzau, der i 1818 afhænder det til Politimester Søren Wedege. Senere er den bekendte Bogtrykker Frederik Schultz Ejer, og da Landstedet stilles til offentlig Auktion, køber Kongen det i Februar 1830. Beliggenheden tæt op til Slottets Have har maaske gjort Bygningerne anvendelige for Hoffet. Allerede samme Aar afhændes Ejendommen til en Hofmand, Kammerherre, Overadjutant Frederik Løvenørn Bardenfleth, men siden glider den igen over i de almindelige Landsteders Rækker. Først da den er kommet i Sognepræsten Carl Hassagers Besiddelse, nærmer den sig sin endelige Skæbne. Hans Enke, Dorothea Hassager, bestemte 1888 ved Testamente, at der i Ejendommen skulde indrettes et Kollegium. Efter Testamentets Ikrafttræden 1898 foretoges en Del Forandringer ved Hovedbygningen, der gjordes til Eforbolig. Gennemkørslen og den store indvendige Trappe forsvandt, og i Stedet klæbedes det lidet heldige Trappehus med Mansard til Bygningens Vestgavl. Hovedfacaden kan næppe siges at have lidt ved Portens Lukning, men Husets Plan blev som nævnt grundigt forstyrret. Samtidig med at disse Arbejder udførtes, blev der paa Grunden bag Hovedbygningen opført en Fløj med Plads til 10 Studenter, og Aar 1900 blev Kollegiet indviet.

Hassagers Kollegium ligger nu fornemt tilbagetrukket i Bredegaden, og de færreste skænker det fine, gamle Hus nogen Opmærksomhed. Ganske anderledes med Møstings Hus, hvis centrale Beliggenhed ved et stort Færdselsknudepunkt har været skæbnesvanger. Vældige Bygninger rejser sig om det. En Biograf, der har lagt sig til Rette i Haven, skriger efter bedre Adgangsforhold og smækker den lille Bygning knusende Lussinger i Form af vekslende Kæmpeplakater. Stillingen er uholdbar. Bygningen har tabt for meget ved disse Omgivelser, og trafikale Forhold gør, at den kræves fjernet. Men den er for god til at maatte forsvinde, og der er da ogsaa almindelig Enighed om, at den bør flyttes og eventuelt

gøres til Museum. I saa Tilfælde er det maaske værd at erindre, at en Del af Statsminister Møstings Møbler endnu er i Behold. Men hvor skal Huset hen? Det bør selvfølgelig være til et Sted, hvor det faar Omgivelser, der nogenlunde svarer til det oprindelige. Det skal have Luft og Grønt.

Nu forholder det sig saaledes, at Frederiksbergs nye Raadhus vil bevirke, at der ved Bredegades Udløb i Smallegade dannes en Plads, der faar en ganske anden Betydning, end Stedet hidtil har haft. Tilrettelæggelsen af Overgangen fra denne Plads til Frederiksberg Have er en af de største Opgaver, der kan stilles Arkitekter paa Frederiksberg i Dag. Der skal fra Pladsen sørges for en stille og behagelig Adgang til en Kant af Haven, der helt er fyldt af den store Stemning, som er egen for Havens lukkede Partier, og som kræver, at den besøgende, der kommer udefra, forberedes gennem de derværende Anlæg. Det vil sige Omraadet mellem Haven og Pladsen. En lav, løs Bebyggelse vil sikkert være den rigtige. Men Bebyggelsen maa ogsaa være af en saadan sikker Monumentalitet, at den holder Pladsen i Ave. Det er derfor sandsynligt, at Møstings Hus med Held vil kunne flyttes hen paa netop dette Sted og eventuelt anbringes i Flugt med Hassagers Kollegiums Eforbolig. Møstings Hus vilde derved komme til at ligge i Omgivelser, der nogenlunde svarer til dets oprindelige. Frederik VI.'s landlige Frederiksberg vil genopstaa. Haven, hvis nuværende Anlæg gaar tilbage til 1798-1804, vil mødes med Feddersens Landsted fra 1800-1801 og Boye Junges fra 1805-1806. Og skal Huset fra Smallegade gøres til Museum, kan det næppe finde nogen bedre Plads.

NOTER: Nærværende Fremstilling skyldes i Hovedsagen Studier fra 1941, meddelte i Foredrag for Hist.-top. Selskab f. Frb. 7. 11. 1945. *Side 73:* Brandtax. 21. 6. 1793 (L.A.) Skøder læst 2. 3. 1795, 11. 12. 1805 (L.A.) *S. 74:* Ditl. F.s Breve, Rigsarkivet, Oslo. (Jeg er Hr. Gross. Th. Bull Tak skyldig for Fremskaffelse af Fotokopier). Brandtax. 8. 1. 1801. *S. 77:* Skøder læst 15. 11. 1809, 10. 1. 10, 8. 1. 12, 28. 10. 12, 19. 10. 14, 10. 4. 16, *S. 78:* Skøder læst 11. 1. 1804, 28. 3. 04, 15. 8. 04; *S. 79:* Planen rekonstr. eft. Tegn. 1876 i Frb.tekn.Forvaltn. *S. 80:* Brandtax. 20. 9. 1805, 14. 10. 06; *S. 82:* Skøder læst 8. 7. 1812, 24. 6. 18, 19. 3. 26, 27. 8. 28, 17. 2. og 8. 7. 30.